

Evropski puls

Elektronski mjesečnik za evropske integracije broj 114, mart 2015.

TEMA BROJA

Da li to što EK i EP ukazuju na nekažnjivost za ratne zločine može uticati na evropski put Crne Gore

Intervju

Makedonski analitičar
Branko Gorgevski

Izazovi u EU

Da li je moguća
Energetska unija

Uvodnik: **Ostavke**

Vladan Žugčić

Krajem marta, ministarka kulture Hrvatske **Andrea Zlatac Viočić** podnijela je ostavku jer je državna revizija utvrdila da su ona i zaposleni u tom resoru na račun putnih troškova unaprijed i bez pravdanja uzeli oko 150.000 kuna (oko 20.000 eura).

Krajem marta i ministarka obrazovanja Slovenije **Klavdija Markež** dala je ostavku zbog afere u kojoj su je mediji bliski opoziciji, na osnovu računarskog programa kojim se provjerava autentičnost naučnih radova, optužili da je 2005. plagirala svoj magistarski rad na privatnom Fakultetu za državne i evropske studije. Markež je, prema navodima medija, plagirala 37% teksta studenta koji je diplomirao na Ekonomskom fakultetu.

A naša ministarka **Sanja** prof. dr **Vlahović** i ministar Suad za manjinska i ljudska prava s obje ruke drže fotelje. Ministarka nauke Sanja prof dr Vlahović 2010. prepisala je 2/3 rada od britanskog profesora **Dimitrosa Buhalisa**, kako su objavile "Vijesti" i čiju je autentičnost potvrdio sam Buhalis.

Ono što je uradio Numanović, na stranu pravna odgovornost, djeluje nestvarno. Ministar mijenja službene registarske tablice na službenom autu civilnim tablicama tokom vikenda! To više zvuči kao vijest iz neke bivše sovjetske republike egzotičnog imena nego iz države lidera evropskih integracija na zapadnom Balkanu.

Vlahović i Numanović samo su posljednji primjeri nepostojanja demokratske, moralne i političke odgovornosti u Crnoj Gori.

Kada bi se u Crnoj Gori snosila politička i moralna odgovornost zbog tričavih 20.000 eura i tamo nekog naučnog plagijata, plašim se da bi nam administrativni kapaciteti na putu ka EU bili još slabiji!! Šalu na stranu, sa procesom evropskih integracija uporedo se odvija i proces unaprijeđivanja demokratskih vrijednosti. Nije tako davno bilo ni u Hrvatskoj, ni u Sloveniji, u kojima se danas podnose ostavke zbog 20.000 eura i plagijata, kada su premijeri **Ivo Sanader** i **Janez Janša** lakonski odbacivali optužbe opozicije i medija zbog kojih su oni i njihovi saradnici danas u zatvoru.

Kalendar

05. mart **Sastanak o procesuiranju ratnih zločina** / Vrhovni državni tužilac **Ivica Stanković** razgovarao sa nezavisnim ekspertom EU Maurizijom Salustrom o procesuiranju ratnih zločina. "Sagovornici su se saglasili da je za ostvarivanje mjerljivih rezultata u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala neophodna proaktivna saradnja tužilaštva i policije", saopšteno iz Tužilaštva.
11. mart **Balkan može skliznuti sa evropskog puta, ako nema dodatne pažnje EU** / Premijer **Milo Đukanović** poručio na skupu u Štutgartu da Balkan lako može skliznuti sa evropskog puta, ukoliko bude uskraćen za dodatnu pažnju i podršku EU, posebno ključnih zemalja kakva je Njemačka.
11. mart **EP usvojio Rezoluciju o Crnoj Gori** / Evropski parlament (EP) velikom većinom usvojio Rezoluciju o napretku Crne Gore za 2014. u kojoj se navodi da vlast mora da pokaže političku volju u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije Između ostalog, navodi se da se politički uticaj na pravosuđe treba smanjiti i poziva na efikasno istraživanje i kažnjavanje ratnih zločina.
19. mart **Drobnić: Ovo treba da be ona mjerljivih rezultata** / Crna Gora je duboko u procesu pregovora o pristupanju EU, a 2015. trebalo bi da bude godina mjerljivih rezultata, kazao šef Delegacije EU, **Mitja Drobnić** na predstavljanju rezultata realizacije projekta "Nacionalna konvencija o evropskoj integraciji Crne Gore".
- „Otvaranje pregovora pokazuje samo dio napretka, ali drugi dio se ogleda u djelotvornom sprovođenju. Očekujemo da 2015. bude godina rezultata", rekao je Drobnić.
30. mart **Otvorena dva nova poglavlja** / Crna Gora na međuvladinoj konferenciji u Briselu otvorila dva nova poglavlja u pregovorima sa EU čime je ukupno otvoreno 18 pri čemu su dva zatvorena. Riječ je o poglavlju 30 - Međunarodni odnosi i 16 - Porezi. Otvaranjem pregovora sa EU u poglavlju Međunarodni odnosi, Crna Gora će morati da se odrekne svih bilateralnih sporazuma o trgovini, dok će EK kroz poglavlje Porezi tražiti efikasnije ubiranje poreza.

Crna Gora - kao dobra novinska priča

Piše: Charles Tannock
Autor je izvijestilac Evropskog
parlamenta za Crnu Goru

Vodeća zemlja u procesu evropskih integracija, zemlja za primjer na zapadnom Balkanu, dobra novinska priča – sve su to epiteti kojima se opisuje crnogorska kandidatura za članstvo u Evropskoj uniji, i kao neko ko već dva mandata redovno izvještava Evropski parlament o Crnoj Gori, ja u potpunosti dijelim ovo mišljenje.

Sa šesnaest otvorenih i dva preliminarno zatvorena pregovaračka poglavlja, Crna Gora je daleko ispred svih susjeda u regionu. Među otvorenim poglavljima su i dva najvažnija – poglavlja 23 i 23 – na koje se, po principu klauzule ukupnog balansa, sada oslanja čitav pregovarački proces. Otvoreno je i poglavlje 31 o spoljnoj politici, i ja naročito pozdravljam napore Crne Gore u tom pravcu, imajući na umu da je Crna Gora u potpunosti usvojila poziciju zemalja članica EU i uvela sankcije prema Rusiji u odgovor na situaciju u Ukrajini. Crna Gora je, takođe, podržala koaliciju protiv Islamske države u Siriji i Iraku i predložila usvajanje zakona kojim bi se pristupanje stranim nedržavnim oružanim formacijama proglasilo krivičnim djelom.

Izveštaj o napretku EK ističe nekoliko oblasti u kojima je Crna Gora postigla napredak, i mnogo toga se ogleda i u Rezoluciji koju je na osnovu ovog izveštaja usvojio Evropski parlament. Poseban uspjeh je konačno postavljanje Ivice Stankovića u oktobru prošle godine za mjesto Vrhovnog državnog tužioca nakon osamnaest mjeseci dugog procesa. U kontekstu reforme crnogorskog pravosuđa, prevazilažnje prepreka u izbornom procesu ima naročitu simboličku vrijednosti i treba ga iskoristiti kao podsticaj da se proguraju dalje reforme pravosudnog sistema, posebno u oblasti odabira, napredovanja u karijeri i disciplinskih procedura za sudije.

U ovoj godini, Crna Gora će imati priliku da dalje nadograđuje postignuti napredak u nekoliko oblasti. Kao što je primijećeno u Izveštaju o napretku, slučajevi nasilja nad novinarima i vandalizacije svojine medijskih kuća se i dalje događaju, ali ih je u protekloj godini bilo manje i radujem se što je EP

to pomenuo u svojoj Rezoluciji. Vlada je oformila komisiju da istraži slučajeve nasilja nad novinarima i veoma je važno da vidimo da se preporuke ove komisije sprovode. Sloboda štampe nije samo od velikog značaja sama po sebi, već je i ključna za uspjeh borbe protiv korupcije u Crnoj Gori.

Dosta toga je postignuto na nivou zakonodavstva usvajanjem zakona o bori protiv korupcije, lobiranju, javnim nabavkama i spriječavanju sukoba interesa. Sada je bitno da se u narednom periodu ovi zakoni i sprovedu. U tom smislu, Agencija za borbu protiv korupcije mora zauzeti proaktivan stav, za šta joj je neophodno osigurati dovoljna sredstva. Slobodni mediji koji se aktivno bave istraživačkim novinarstvom, pažljivo prate sprovođenje ovih zakona i ukazuju na propuste su od neprocjenjivog značaja i mogu mnogo doprinijeti borbi protiv korupcije.

Uz sve napore usmjerene ka članstvu u EU, ne treba zaboraviti da Crna Gora, takođe, stremlji ka članstvu u NATO-u i da bi ove godine mogla da dobije poziv da se pridruži Alijansi. Crna Gora nastoji da poveća potrošnju na oružane snage do praga od 2% BDP-a, i ja u potpunosti podržavam njeno članstvo u NATO savezu.

Posvećenost Crne Gore procesu evropskih integracija je velika, i veoma je važno održati široku podršku ovom procesu od strane svih političkih stranaka bez obzira na domaće podjele. Evropska pravna tekovina postavlja visoke zahtjeve za članstvo i Crna Gora mora da uradi još mnogo da bi ispunila sve uslove, ali je na pravom putu.

Obzirom da će naredna godina biti izborna, važno je da fokus ove godine ostane na borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, unaprijeđenju vladavine prava i jačanju slobode medija.

Izvor: www.europeanwesternbalkans.com.

Da li to što EK i EP ukazuju na neraščišćenu ratnu prošlost može uticati na evropski put Crne Gore?

Ne smije se žmuriti na ratnu prošlost

Piše: Svetlana Pešić

Ovomjesečno hapšenje osam osoba u Srbiji zbog sumnje da su u Srebrenici 1995. počinili ratni zločin nad više od 1.000 civila Bošnjaka bolno je podsjećanje koliko su pravosudni organi u regionu i Crnoj Gori malo uradili na rasvjetljavanju ratnih zločina. Sadašnja nomenklatura crnogorskog pravosuđa do sada se bavila slučajevima “Bukovica” i “Deportacije” koji se odnose na progon Muslimana - Bošnjaka sa teritorije Crne Gore početkom 90-ih, iz kojeg je perioda i slučaj “Morinj” koji se odnosi na hrvatske državljane zatvorene u tom logoru tokom agresije na Dubrovnik, te “Kaluderski laz” kada je pucano na kolonu izbjeglica sa Kosova 1999.

Pitanje je da li bi i ovi slučajevi bili otvoreni da nije bilo kontinuiranog i snažnog pritiska dijela civilnog sektora i medija u situaciji kada dio crnogorske opozicija žmuri nad ratnim zločinima počinjenim u vrijeme kada je dio današnje političke elite iz vladajućeg DPS-a bio na vlasti.

Ohrabruje činjenica da je Evropska komisija (EK) kroz posljednja dva izvještaja o napretku, poslala snažnu poruku crnogorskim vlastima da se žrtve ratnih zločina i počinioци ne smiju zaboraviti. Dodatno, pitanje nekažnjivosti za ratne zločine našlo se u ovogodišnjoj Rezoluciji Evropskog parlamenta u Crnoj Gori. To zajedno ukazuje da bi jedan od uslova EU za prijem Crne Gore u članstvo mogao biti suočavanje sa prošlošću.

Ovomjesečno hapšenje osam osoba u Srbiji zbog sumnje da su u Srebrenici 1995. počinili ratni zločin nad više od 1.000 civila Bošnjaka bolno je podsjećanje koliko su pravosudni organi u regionu i Crnoj Gori malo uradili na rasvjetljavanju ratnih zločina

“Crna Gora mora jače da istupi u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina, kao i da efikasno istražuje, procesuiraj i da kažnjava ratne zločine u skladu sa međunarodnim standardima”, navodi se u Izvještaju o napretku za 2014. EK je upozorila da crnogorski sudovi “radije zauzimaju formalistički pristup” u istrazi ratnih zločina, ponavljajući navode iz prošlogodišnjeg Izvještaja da do sada nije bilo optužnica za komandovanje, pomaganje i podržavanje ratnih zločina.

Ekspert EK **Maurizio Salustro** posjetio je Crnu Goru, od 22. do 24. oktobra 2014, kada je imao niz sastanaka i analizirao dostupna dokumenta na osnovu kojih je procjenjivao kako se Crna Gora bavi ratnim zločinima. Salustro je analizirao postupanje tužilaštva u slučajevima “Morinj”, “Bukovica”, “Deportacije”, “Kaluderski Laz”, ubistva porodice Klapuh i predmeta “Štrpci”. U procjeni je, ipak, komentarisao jedino “Morinj”, “Bukovicu” i “Deportacije”, jer su slučajevi “Klapuh” i “Štrpci” završeni prije 2008. i formiranja današnjih pravosudnih institucija, dok je “Kaluderski Laz” još u žalbenom postupku. Ekspert Salustro je konstatovao da nema otvorenih istraga u vezi sa ratnim zločinima i da se tako nešto, rekli su mu, i ne očekuje. Prema Salustro, crnogorsko tužilaštvo nije uložilo napor u istrazi ratnih zločina, nema proaktivnog stava kako bi pokušali da identifikuju moguće osumnjičene, a saradnja sa kolegama iz drugih država ne bi trebalo da se zasniva na neformalnim,

Sumnjive optužnice i nepoznavanje normi međunarodnog humanitarnog prava

Advokat **Goran Rodić**, za *Evropski puls* ističe podatak da su od 30 optuženih za krivična djela ratnih zločina samo četiri lica pravosnažno osuđena, dok su ostali oslobođeni od optužbe. Prema njegovom mišljenju, karakteristika svih postupaka je ishitreno podizanje optužnica, bez dokaza, sa sumnjivim kvalifikacijama krivičnih djela ratnih zločina, kao i nedovoljno poznavanje normi međunarodnog humanitarnog prava.

“Komandna odgovornost nije ustrojena u našem krivičnom zakonodavstvu i tek na tom polju koje je vezano za međunarodno krivično i humanitarno pravo, vlada veliko neznanje i neobaviještenost. Međutim, i ta vrsta odgovornosti se kroz nacionalno zakonodavstvo može utvrđivati, ako za to ima volje”, smatra Rodić.

Goran Rodić

On ističe da se prije svega postojanje ratnih zločina može utvrđivati samo u sudskoj proceduri i u odnosu na konkretni događaj dobiti odgovor da li se radi o ratnom zločinu ili ne, ili pak nekom drugom kažnjivom djelu. *“To svakako zahtijeva i znanje i volju i istrajnost u istraživanju spornih događaja za koje se sumnja da imaju obilježja krivičnog djela ratnog zločina. Ako se u tom istraživanju pokaže potrebna ozbiljnost i stručnost onda ne vidim razloga za bilo kakvo usporavanje u napredovanju Crne Gore prema Evropskoj uniji”,* navodi Rodić.

uopštenim zahtjevima. Nijedan slučaj, dodaje, nije otvoren na inicijativu tužilaštva a odsustvo novih slučajeva, “pokazuje da tužilaštvo nije razvilo nikakvu strategiju u vezi sa ratnim zločinima”, odnosno da “već samo reaguje na krivične prijave kad ih podnesu pojedinci ili

Od 30 optuženih za krivična djela ratnih zločina samo su četiri lica pravosnažno osuđena i to u slučaju “Moring”

razne institucije”.

To što nisu inicirali nijedan slučaj ekspert ne smatra odgovornim specijalno tužilaštvo za istražne postupke prije 2008, ali ih smatra odgovornim za optužnice - jer su suđenja za iste slučajeve počela mnogo kasnije nakon formiranja Specijalnog tužilaštva.

Međutim, zamjenica specijalnog tužioca **Lidija Vukčević** je kazala za *Evropski puls* da smatra da “ne postoje „prepreke“ u procesuiranju ratnih zločina u Crnoj Gori. *“Postoje određene poteškoće*

Lidija Vukčević

u prikupljanju činjenica i dokaza, sa kojima se susrijeću i drugi tužioci van Crne Gore koji se bave ovim krivičnim djelima, a posljedica su činjenice što se svjedoci, žrtve ratnih zločina, pa i eventualni izvršioци nalaze na teritoriji drugih država u regionu i šire, što su materijalni dokazi uništeni ili se nalaze u posjedu i arhivama državnih organa drugih država, pa je identifikacija žrtava i svjedoka (zbog promjene njihovog prebivališta i boravišta) i prikupljanje materijalnih dokaza otežano i ostvaruje se najvećim dijelom u postupcima pružanja međunarodne pravne pomoći”, kaže Vukčević.

Ona ocjenjuje da je Tužilaštvo u dosadašnjim postupcima pružilo dovoljno dokaza za više osuđujućih pravosnažnih presuda za ratne

Zamjenica specijalnog tužioca Lidija Vukčević za Evropski puls ocjenjuje da je Tužilaštvo u dosadašnjim postupcima pružilo dovoljno dokaza za više osuđujućih pravosnažnih presuda za ratne zločine u Crnoj Gori.

Nesmjenjivosti vlasti jedan od ključnih problema

Saradnica na programima u Centru za građansko obrazovanje (CGO) i portparolka Koalicije za REKOM u Crnoj Gori **Tamara Milaš** kaže da dosadašnji postupci procesuiranja ratnih zločina u Crnoj Gori ukazuju ne samo na formalistički pristup nego i na nedopustivo snažan politički uticaj na pravosudne organe, što je i rezultiralo neizvedenim optužnicama za ratne zločine sa najčešće neutvrđenom krivicom optuženih i sudskim presudama koje su dodatno viktimizirali žrtve.

Tamara Milaš

“Ako imamo u vidu da su tokom ratnih dešavanja na odlučujućim pozicijama u Crnoj Gori bili upravo oni isti ljudi koji danas predstavljaju vladajuću većinu i još uvijek su na pozicijama moći, onda je jasno da ne postoji interes tih pojedinaca da se ovakva pitanja dovedu u fokus i da se uđe u jedan ozbiljan proces utvrđivanja krivice onih koji su direktno odgovorni za počinjene zločine. Dugogodišnja nesmjernjivost vlasti jeste jedan od glavnih uzroka neadekvatnosti istražnih radnji u vezi sa utvrđivanjem komandne odgovornosti, kao jedinstvenog oblika odgovornosti pretpostavljenih, onih koji su bili na odlučujućim pozicijama u državi tokom ratnih dešavanja, a koji su znali ili su morali da znaju za zločin, a nijesu ništa preduzeli da ga spriječe ili kazne. Činjenica je da imamo žrtve ratnih zločina, a onda je sasvim jasno da moramo imati i počiniocce tih zločina, kao i njihove nalogodavce”, smatra Milaš.

Milaš napominje da u procesu pregovora, u okviru dva najznačajnija poglavlja neće biti moguće preskočiti teme koje nisu popularne, već će se i njima, jednako kao sa ostalima, država morati baviti. *“Ocjene koje su iznijete u posljednjem Izvještaju o napretku Evropske komisije, opominju da mora postojati veća politička volja, ali i odlučnost pravosudnih institucija da se borimo protiv neadekvatne kažnjivosti ili potpune nekažnjivosti ratnih zločina. Sve ono što je poentirano u ova dva posljednja izvještaja, ali i u Rezoluciji Evropskog parlamenta, je jasan pokazatelj da zvanični Brisel pažljivo prati kako su ti slučajevi procesuirani, sa kakvim rezultatima i posljedicama, te cijenim da to značajno može uticati na crnogorski put ka EU”, zaključuje Milaš.*

zločine u Crnoj Gori. *„Da je bilo dokaza da se u do sada procesuiranim predmetima mogu procesuirati i druga lica koja bi odgovarala po osnovu komandne odgovornosti ili kao pomagači i podstrekači, tužilaštvo bi, naravno, pokrenulo postupak i podiglo optužnice protiv tih lica. Ipak, ne treba zanemariti značaj samih sudskih odluka koje su donijete u procesuiranim predmetima ratnih zločina, sudski epilog tih slučajeva i stavove crnogorskih sudova zauzetih u pravosnažnim presudama”, dodala je Vukčević.*

Salustro je u analizi rada crnogorskih sudova naveo da su pokazali prilično formalistički pristup kada je riječ o kvalifikaciji djela opisanih u optužnicama, u slučajevima ratnih zločina. Stavovi, navodi on, u obrazloženjima kojima se opravdavaju usvojena rješenja za pravne

probleme su sporni, a u nekim slučajevima jasno pogrešni. Tako je zaključio da su sudovi u slučaju “Morin” definitivno donijeli neadekvatnu odluku, kada su izrekli kazne ispod zakonskog minimuma, pozivajući se na olakšavajuće okolnosti da nisu ranije kažnjavani, porodični status, itd. s obzirom na radnje za koja su osuđeni (premlaćivanje, stavljanje cijevi oružja u usta žrtava, pucanje pored glave, simuliranje pogubljenja, itd). Pravosnažnom presudom, četvorica pripadnika rezervnog sastava JNA osuđeni su na ukupno 12 godina zatvora zbog ratnog zločina nad hrvatskim zarobljenicima u Sabirnom centru u Morinju. Slučaj “Morin” je jedini u kojem je izrečena pravosnažno osuđujuća presuda.

Analitičar Branko Gorgevski
o aferi koja potresa Makedoniju

“Bomba” za institucije

Makedonski problem, a mislim i drugih u regionu, je taj što njeni politički reprezenti nijesu imali sve potrebne kapacitete za izgradnju društva primjerenog željama i očekivanjima građana. Imali su i imaju samo neke, prvenstveno na ličnom planu, kapacitete čije posljedice gledamo, kazao je u razgovoru za Evropski puls makedonski analitičar **Branko Gorgevski**.

» Koliko je činjenica da je Grčka prije 7-8 godina zaustavila napredovanje Makedonije ka EU uticala na stagniranje ili nazadovanje demokratskih procesa u Makedoniji? Crna Gora je tada gledala Makedoniji u leđa i mogla da uči od nje, sada je obrnuto, iako i u Crnoj Gori postoje jaki pritisci na medije i civilni sektor, raširena korupcija, pravosuđe pod uticajem vlasti...

Činjenica je da je grčka blokada, zbog upotrebe imena "Makedonija" iracionalna i neopravdana i da je nanijela velike štete jer bi Makedonija do sada već odmakla daleko u evroatlantskim integracijama. No, ja nijesam od onih koji su skloni da u toj činjenici traže sva opravdanja za stanje u kojem se nalaze demokratski procesi u mojoj zemlji. Zašto bi činjenica da postoji grčka blokada morala da utiče na to da vladajuće partije stalno utiču na izbor sudija, na način kako se dijeli pravda u državi, da utiču na to ko će dobiti velike i važne, ali i najsitnije tendere, pa sve do toga ko će u kojoj prestižnoj školi upisati dijete ili uspjeti da smjesti dijete u prebukuranim obdaništima... Sve su to polja na kojima sve zavisi najviše od nas i od naše svijesti. Zar treba EU da shvatimo i primimo kao nekog tutora koji će nas primorati da poštujemo znanje, kvalitet, objektivnost, konkurenciju jer smo mi "nevaljali"?

» Kako bi u najkraćem opisali aferu "Bomba" koja je počela tako što je opozicioni Socijaldemokratski savez objavio snimke razgovora premijera Nikole Gruevskog, šefa UBK Saše Mijalkova, koji je premijerov bliski rođak, i drugih partijskih i državnih funkcionera koji svjedoče o navodnoj korupciji i klijentelizmu, pa sada do pregovora vlasti i opozicije u kojima posreduje Evropski parlament?

To je samo nova epizoda u nepomirljivoj borbi

političkih protivnika koja se vodi do istrebljenja, koja sada treba i da zabrine. Sada, najbitnije za tekuću aferu je da se tačno utvrdi ko stoji iza masovnog prisluškivanja - da li inostrana služba sa domaćim plaćenicima povezanim sa opozicijom ili sama vlast?

» Što očekujete?

Sumnjam da ćemo dobiti kredibilne informacije, jer u ono što će biti zvanično saopšteno na kraju neće vjerovati dobar dio građana, isto kao i što će dobar dio smatrati da su to montirani snimci. Problem je što je narušen logički i proceduralni tok stvari, što se krši pravni postupak koji treba da ima odluka u koju će se vjerovati. U javnosti se neovlašćeno puštaju snimci razgovora za koji opozicija tvrdi da su vjerodostojni i prema kojima predstavnici tužilaštva i sudstva rade po instrukcijama vladajuće partije. Pri tome se i youtube-u pojavljuju kontra - snimci sa izjavama lidera opozicije na susretu sa premijerom dobijeni primjenom posebnih istražnih mjera!? Sve ovo znači da građani ne treba da očekuju pravno razrješenje u situaciji kada su glavni dokazi napravljeni nekredibilnim. Izlaz iz situacije neće biti moguć na pravni nego samo na politički način i uz očigledno učešće Brisela što Makedoniju stavlja u red zemalja koje ne mogu same rješavati svoje probleme.

» Dakle, svi će biti na gubitku?

Od ove afere će najporaznije izaći makedonske institucije u koje, sa godinama i mijenjanjem vlasti, građani ionako imaju malo povjerenja zbog političkih uticaja u njima. Posebno porazavajuće je to što se u zemlji prisluškivalo četiri godine, a da se to nije doznalo.

Mene posebno zabrinjava to što vlast tvrdi da je prisluškivala jedna strana služba čije ime još nije saopšteno. Ako je to tačno, onda je sigurno da se igraju scenarija oko Makedonije, oko njene budućnosti, mijenjanja vlasti, državnog kursa... a sve to je u vezi sa scenarijima koji se ispisuju oko ovog regiona u nekim kabinetima glavnih igrača na svjetskoj političkoj sceni. A

Branko Gorgevski

kada ste dio nečijih scenarija to uopšte nije lijep osjećaj, posebno kada na snimcima čujete kako ministar finansija svojoj kolegini iz unutrašnjih poslova kaže: "Oni iz Brisela uopšte nas ne vole..."

» Utisak je da je EU u slučaju afere "Bomba" reagovala i poslala demarš makedonskoj vladi tek nakon što su ambasadorima pet članica EU dostavljeni navodni dokazi da su prisluškivani od strane makedonskih tajnih službi. Kako vidite ulogu EU u Makedoniji na Balkanu? Da li imate utisak da su iznevjerena očekivanja dijela proevropski orijentisane javnosti u Makedoniji i regionu?

Nekada se i sam čudim kako evropska ideja u Makedoniji ima još uvijek veliku procentualnu podršku. No, mislim da i pored snažnog sjećanja na nepravde koje su velike evropske sile pravile Makedoniji u prošlosti, na nepravdu koja se još uvijek doživljava preko evropske solidarnosti kada je riječ o tolerisanju grčke rampe makedonskoj evrointegraciji, evropska ideja je prihvaćena od makedonskih građana jer se na nju gleda kao na rješenje za sve neizvjesnosti koje još uvijek postoje u vezi sa mojom državom. A te neizvjesnosti, odnosno, strahovi, su brojni – od toga da li ćemo opstati kako država, pa sve do toga da li ćemo živjeti bolje i uspjeti da zarađujemo više od sadašnjih, prosječnih plata od 320 eura, sa kojima smo posljednji u regionu.

Zbog toga, evropska ideja još uvijek ima većinu u društvu. No, to ne znači da se ne primjećuju svi oni evropski potezi koji ovdje izazivaju osjećaje, ne iznevjerene, nego razočaranja. Takvi su, na primjer, evropski stavovi, od strane najuticajnijih država, da treba da promijenimo ustavno ime Makedonije u sporu sa Grčkom, pa sve do favoriziranja određenih zemalja u regionu u procesu evrointegracije zbog geostrateških razloga, a ne zbog ispunjavanja kopenhaskih kriterijuma. Takav evropski "pragmatični" odnos ne može da ostane nezabilježen.

Svaka zemlja u regionu dobro zna gdje je i zbog čega zaklinuta i zna zašto se, na primjer, EU može grijati na jeftini ruski gas, a zapadni Balkan ne, nego se problematizuje trasa gasovoda i zbog čega se upućuje američka poruka da je Makedonija, zajedno sa drugim

Umjesto demokratije, vladavina lidera i njihovih aparatčika

» Zašto je u Makedoniji, i čini se na zapadnom Balkanu, došlo do idiotizacije ili pasivizacije javnosti? Praktično nema nikakve građanske reakcije na skoro svakodnevne korupcionaške skandale, neodgovornost...

Možemo odgovore tražiti na raznim poljima, od toga što se servira preko elektronskih medija u vidu sapunskih serijala, pa sve do ličnih ljudskih karakteristika. No, sve to prethodno je izloženo spoljašnjem dejstvu vladajuće atmosfere u jednom tipično zapadnobalkanskom društvu, odnosno, državi. A, po meni, najsilniji, najpogubniji faktor koji rađa, odgaja i održava takvu idiotizaciju i pasivizaciju je partitokratija ovih država i društava. Moramo da priznamo da dvije i po decenije poslije promjene jednopartijskog sistema i uvođenja demokratije nije uspjelo da zaživi jedno građansko društvo u kome će sposobnosti i znanja pojedinca biti ključ njegovog postojanja i napredovanja, a ne posjedovanje partijske knjižice, povezanost sa partiskim tenderima i slično.

Strašno je to kako su partije stavile građane u poziciju da zavise od volje njihovih lidera i aparatčika i kako im to svakog dana stavljaju na znanje. Kao jedinki, koju svakog dana podsjećaju što može izgubiti ako se "aktivira" na neželjenom planu, šta vam ostaje drugo osim da se pasivizirate, da prećutite i ne reagujete na skandale i afere? Alternativa ćutanju je samo odlazak u inostranstvo. Brojke o tome koliko se mladih na to odlučuje dovoljno govore o tome kako se kod nas u regionu doživljavaju efekti naših shvatanja demokratije.

zemljama u regionu, na "prvoj liniji vatre" kad je riječ o duelu oko uticaja na ovom prostoru sa Rusijom.

V.Žugić

Masline oboljevaju, Italija protiv sječe

Članice EU podijeljene su oko toga kako zaustaviti širenje biljne bolesti koja je zahvatila masline na jugu Italije zbog koje bi moglo da bude posječeno oko milion stabala. Neke zemlje, poput Španije i

Francuske, u strahu od prenošenja bolesti na njihove maslinjake i voćnjake, zalažu se za uništavanje stabala dok su druge, uključujući Italiju, za "mekši" pristup problemu. Italija je drugi po veličini proizvođač maslinovog ulja u EU, poslije Španije. Stručnjaci iz svih članica EU krajem marta u Briselu razmatrali su korake za spriječavanje širenja bakterije *Xylella fastidiosa* ali nijesu uspjeli da postignu konsensus i sastanak je završen bez odluke, prenio je EurActiv.com.

"Italija sama ne može da blokira put naprijed" jer se odluke donose većinom, rekao je neimenovani evropski zvaničnik. Istraživanja EU pokazuju da je bakterijom zaraženo najmanje 10% od oko 11 miliona stabala maslina u najteže pogođenom dijelu - regionu Pulja. Od te biljne bolesti, za koju za sada nema lijeka, stabla odumiru. Italijansku proizvodnju maslina već je 2014. ozbiljno pogodilo širenje *Bactrocera oleae*, voćne mušice koja napada masline. Taj sićušni insekt leže jaja u stablima maslina i šteti plodovima a ulju daje jak ukus drveta.

Španija je 2014. imala najmanji rod za gotovo deset godina, zbog mrazeva tokom zime i ljetnje suše. Zbog ovoga se očekuje skok cijena maslinovog ulja.

Irska pokreće kampanju za povratak dijaspore

Irska koja je zvanično izašla iz ekonomske krize pokrenula je kampanju kako bi građane koji su nakon izbijanja krize 2008. napustili zemlju, podstakla da se vrate.

Vlasti žele da u Irsku vrate što više Iraca kojih je oko 240.000 otišlo iz domovine kako bi okušali sreću u Australiji, Novom Zelandu ili Kanadi. U tome računaju na dobre ekonomske pokazatelje, poput privrednog rasta od 4,7% u 2014. "Emigracija je imala razoran uticaj na našu privredu. Potrebno nam je da se ti ljudi vrate kući", rekao je irski premijer **Enda Keni** prilikom predstavljanja plana za dijasporu.

Halumi – sir koji (ne) može da ujedini Kipar

Popularni sir halumi postao je značajan izvor prihoda za Kipar i podsticaj za prevazilaženje razlika između grčke i turske zajednice na tom podijeljenom ostrvu. Ukoliko žele

da ovu "zlatnu koku" zaštite od imitacija, kao što su Francuzi zaštitili svoj rokfor, moraće da postignu dogovor o kontroli proizvodnje. Turski dio Kipra želi odvojenu kontrolu proizvodnje za taj dio ostrva, a zvanična Nikozija je upozorila na navodne zakulisne razgovore koje o tome u Briselu vode neke članice EU. Halumi je značajan izvozni proizvod za oba dijela Kipra i jedan od aduta za prevazilaženje ekonomske krize. Proizvođači su u julu 2014. podnijeli zahtjev EU za zaštitu geografskog porijekla halumija, koji se za samo nekoliko godina pretvorio od zanatskog proizvoda do zvijezde izvoza sa Kipra. Ovaj sir se jede u salati, na žaru ili ražnjićima, a omiljen je među vegetarijancima.

Hrvatska uskoro aplicira za ulazak u Šengenski prostor

Dugačka granica, problematični susjedi

Hrvatska će 1. jula 2015. aplicirati za ulazak u šengenski prostor. Tehnički uslovi su zadovoljeni, tvrdi vlada u Zagrebu. Sada je sve pitanje evropske politike. Inspektori Evropske komisije očekuju se početkom 2016. S tehničke strane, Hrvatska je u proteklih deset godina udvostručila broj graničnih policajaca kojih sada ima 6.400. Do kraja godine trebalo bi potrošiti ostatak od ukupno 120 miliona eura iz *facility fondova*, čime će se pokriti trošak nabavke opreme koja još nedostaje, poput helikoptera ili morskog i riječne flote. Istovremeno, opremaju se prihvatni centri za strance i u pogon stavljaju kamere velikog dometa za kontrolu mora.

I dok ministar unutrašnjih poslova **Ranko Ostojić** i premijer **Zoran Milanović** tvrde da je Hrvatska spremna za ulazak u šengenski prostor, malo ko vjeruje da će taj proces biti brz i bezbolan. To je tako, prije svega, zbog iskustva Bugarske i Rumunije koje su ispunile formalne uslove EK, ali već godinama čekaju „pomjeranje“ granice. Ako tome dodamo i specifičnosti hrvatske granične crte, kao i pojačani evropski oprez zbog terorizma, čini se da najmodernija oprema i potpuna spremnost u ljudstvu, neće ubrzati članice Unije u donošenje te odluke. Sami građani hrvatske, stiče se utisak, nisu opterećeni širenjem šengenske zone na granicu sa BiH, Srbijom i Crnom Gorom.

Preuveličana opasnost od islamskog terorizma?

Analitičar portala Obrisi.org **Igor Tabak** upozorava da su hrvatske granice nastale dobrim dijelom tokom ratova pa često prate rijeke i vrhove planinskih masiva. I dok je u prvom slučaju kontrola granice jednostavnija, u drugom je teže nadzirati rijetko naseljene, teško dostupne djelove kopna. „Hrvatska se posljednjih godina trudila da pojača kontrolu granica. Dobili smo dosta opreme od naših partnera, u krajnjoj liniji i od Nemačke, a granična policija je pojačana ljudima baš za te stvari“, dodaje Tabak.

I profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu, vodeći hrvatski stručnjak za terorizam i međunarodnu bezbjednost **Mirko Bilandžić** ističe specifičnosti hrvatske granice, od čega preko hiljadu kilometara otpada na granicu sa BiH, a koja se u posljednje vrijeme spominje baš u kontekstu mogućeg terorističkog žarišta. Ipak, i on potvrđuje da je posljednjih godina postignut bezbjednosni nivo koji zadovoljava šengenske uslove. Bilandžić dodaje da je Hrvatska istorijski dokazala da može da bude spoljni štit EU, a već 15 godina je intenzivno, na unutrašnjem nivou, posvećena procesu izgradnje sistema nacionalne bezbjednosti. „U njoj je protivteroristički sistem bitno ojačan ulaskom u evroatlantske integracije i pozicijom Hrvatske kao članice Međunarodne koalicije za borbu protiv terorizma. Postoji i druga dimenzija. Čini mi se da se unutar Unije preuveličava opasnost od islamskog terorizma, a koja nepobitno postoji. Istovremeno se zanemaruje činjenica da se terorizam posljednjih godina događa unutar Unije, i da on nije uvezeni problem. Ako analiziramo sve događaje, od Londona 2005, pa do posljednjih događaja u Parizu, vidimo da je to problem unutar granica Unije. To bi značilo da šengenski sporazum nije rješenje problema terorizma, već da je on dio problema. Zato islamski radikalizam ne bi trebalo da bude presudan faktor za ulazak Hrvatske u šengenski prostor, smatra profesor.

Analitičar Tabak kaže da granica zavisi od stanja s obje njene strane, a za BiH smatra da je, na

neki način, evropski problem. „Riječ je o državi u kojoj je međunarodna zajednica pomogla da se zaustavi rat, ali je formirala državnu strukturu koja jedva radi. To ne pogoduje bezbjednosti i svakodnevnom, normalnom režimu na granici. Osim toga, takvi haotični prostori otvaraju mjesto za rad grupa koje su sve, samo ne dobrodošle.“

I pri tom, tvrdi, islamski radikalizam treba ozbiljno uzeti u obzir. „BiH je bila na vanredno visokom mjestu po broju njenih državljana koji su bili u Gvantanamo. Iz nje je i mnogo ljudi otišlo da ratuje u Siriju i Irak. Dio tih ljudi se vratio, a povremeno se u pojedinim enklavama vide zastave takozvane 'Islamske države'. To su simptomi šireg problema koji se tiče muslimanske zajednice u BiH, koja je većinom umjerena. To se ne smije zanemariti i Hrvatska to mora da ima na umu prilikom osmišljavanja svog Šengena“, upozorava Tabak.

I moćne članice EU imaju problem s morem

Uz sve to, Hrvatska ima i morsku granicu dugu gotovo 6.000 kilometara koju, prema dr Bilandžiću, može uspješno da čuva. „To je ogromno područje koje treba zaštititi. Rekao bih da je Hrvatska sposobna za to, ali i to treba posmatrati u svijetlu ukupnih događanja. Vidimo da i moćne države EU imaju probleme sa zaštitom morskih granica. Gledajte samo te ilegalne migracije koje se događaju s politički trusnog područja sjevera Afrike, naročito prema Italiji, a u perspektivi i prema drugim državama kao što je Španija. To ne bi trebalo da bude faktor eliminacije za Hrvatsku. Taj rizik nije ni

manji, ni veći nego u slučaju najmoćnijih država unutar EU, a koje u kontinuitetu imaju problem. Ne postoji apsolutan mehanizam bezbjednosti.“ Unutrašnje more, za analitičara Tabaka, nije problem, jer na njemu djeluju pomorska policija, lučke kapetanije i Obalska straža. Ta posljednja je, objašnjava, organizacija pridodata Hrvatskoj ratnoj mornarici. Tabak problem vidi u vanteritorijalnom moru gdje nadležnost ima samo Obalska straža. „Njeno uklapanje u sistem sa Ratnom mornaricom jeste racionalan izbor, ali se EU takav režim ne sviđa pa Obalska straža teško ili nikako pristupa EU fondovima. Ipak, taj sistem još uvijek zadovoljava osnovne parametre funkcioniranja.“

A kada je riječ o vazдушnim snagama, nastavlja Tabak, one su onakve kakve država može da plaća. „One uspijevaju da održavaju air-policing, ali ne i mnogo iznad toga. Budući da je to ono što se traži za pristup šengenskom prostoru, to je ono što bi trebalo da imamo. I te stvari koje obavljamo na zadovoljavajući način mogle bi da budu bolje s novom tehnikom i bolje plaćenim ljudima.“

Izvor: Deutsche Welle

Poglavlje 27: Životna sredina

Piše: Petar Đukanović

Evropska unija u oblasti zaštite životne sredine ima za cilj održivi razvoj. To znači da kratkoročne ekonomske koristi na štetu životne sredine moraju biti zamijenjene održivim modelom ekonomskog i socijalnog razvoja, kao osnove za veću efikasnost i konkurentnost. Evropska strategija za održivi razvoj, usvojena 2001, zasniva se na koordinisanom razvoju zajedničkih politika koje se bave ekonomskom, socijalnom i dimenzijom zaštite životne sredine. Na osnovu nje se ustanovljava skup glavnih ciljeva kako bi se ograničile klimatske promjene i povećala upotreba čiste energije, odgovorilo na prijetnje po ljudsko zdravlje, efikasnije upravljalo prirodnim izvorima i unaprijedio transportni sistem.

Politika životne sredine u okviru Unije počinje se razvijati sedamdesetih godina dvadesetog vijeka, usljed jačanja svijesti o tome da industrijalizacija i razvoj ne mogu i ne smiju ići na uštrb životne sredine čije bogatstvo nije neiscrpno da može neograničeno da se troši. Danas je životna sredina jedna od najkompleksnijih politika EU, a zaštita životne sredine i održivi razvoj osnovne vrijednosti usmjerene na očuvanje životne sredine za dobrobit sadašnjih i budućih generacija. Evropsko zakonodavstvo iz oblasti zaštite životne

sredine (*Environmental acquis*) čini preko 200 ključnih pravnih akata koji pokrivaju horizontalno zakonodavstvo, koje se odnosi na dokumenta opšijeg karaktera usmjerena na očuvanje i unaprijeđenje životne sredine, kao i sektorsko zakonodavstvo, koje se bavi konkretnim pitanjima iz oblasti zaštite životne sredine, poput kvaliteta vazduha, upravljanja otpadom, kvalitetom vode, kontrolom industrijskog zagađenja, klimatskim promjenama, zaštitom od buke, civilnom zaštitom i sl. Politika životne sredine pripada grupi tzv. podijeljenih nadležnosti (eng. *shared competences*) između Unije i zemalja članica. To u praksi znači da EU preuzima rješavanje nekog pitanja iz ove oblasti samo kada se procijeni da to pitanje nije moguće adekvatno riješiti u državi članici ili na nivou više država članica. To je tzv. načelo subsidijarnosti, koje ne znači decentralizaciju odlučivanja, već da se odluke donose na bazi procjene optimalnog načina da se neka mjera sprovede ili problem riješi. Proračunate potrebne investicije za dostizanje standarda samo u sektoru zaštite životne sredine se kreću od 80 do 120 milijardi EUR za 13 zemalja centralne i istočne Evrope (koje su posljednje pristupile EU).

Fokus Unije u oblasti zaštite životne sredine su *preventivne aktivnosti* – šteta nastala po životnu sredinu treba u najvećoj mogućoj mjeri da bude zaustavljena na svom izvoru, a zagađivač plaća nastalu štetu, čime se uvodi koncept ekološke štete. Dalje, *odgovornost* se utvrđuje direktivama Unije, kao i mogućnost krivičnog gonjenja zagađivača. Tijelo koje prati i sakuplja informacije o svim pitanjima je Evropska agencija za životnu sredinu. Ona obezbjeđuje državama članicama tehničke, naučne i ekonomske informacije koje se odnose, ili imaju vezu sa zaštitom životne sredine.

Proces pregovaranja u okviru ovog poglavlja, podrazumijeva da Crna Gora u potpunosti prenese u svoje zakonodavstvo regulativu EU iz oblasti zaštite životne sredine, i istu u cjelosti i dosljedno primjenjuje. Do sada je jedan broj

direktiva i međunarodnih dokumenata prenijet u domaće zakonodavstvo, poput Deklaracije o životnoj sredini iz Ria, Arhurske konvencije, Kjoto protokola, itd.

Proces EU integracija u oblasti zaštite životne sredine odvijaće se na tri nivoa: harmonizacija propisa; izgradnja administrativnih i kapaciteta institucija u oblasti zaštite životne sredine; i obezbijedivanje finansijskih resursa. Poglavlje pregovora o životnoj sredini je izuzetno zahtjevno i u finansijskom i administrativnom smislu, ali i u pogledu dobro opremljene i obučene sudske i upravne strukture. Procjenjuje se da će Crna Gora samo u procesu usklađivanja sa politikom i pravom EU u oblasti životne sredine u narednih nekoliko godina, dok budu trajali pregovori, morati da uloži oko milijardu eura. Proces će se nastaviti ulaskom u EU, tako da bi ukupni troškovi usklađivanja do 2030. mogli biti nekoliko milijardi eura. No, i pored ogromnih troškova, iskustva članica EU pokazuju da ulaganje u životnu sredinu znači dugoročnu dobit u svim segmentima društva. Neke projekcije govore da bi direktna ekonomska korist do 2030, trebalo da bude skoro 2,4 puta veća od troškova usklađivanja sa standardima EU u ovoj oblasti.

Jasnija slika o tome što će sve biti potrebno unaprijediti u oblasti životne sredine u Crnoj Gori biće poznata nakon faze *analitičkog skrininga* i izrade tzv. popisa propisa koje je neophodno uskladiti sa zakonodavstvom EU i primijeniti u narednom periodu. Rezultat skrininga biće mjerila (eng. *benchmarks*) za otpočinjanje i zatvaranje pregovora u okviru ovog poglavlja.

U Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2011, konstatuje se da je ostvaren mali napredak u pogledu usklađivanja i sprovođenja *acquis-a* u oblasti životne sredine i klimatskih promjena, te da je najveći napredak postignut donošenjem opštih propisa u oblasti upravljanja otpadom i očuvanja prirode, kao i u ratifikaciji nekoliko međunarodnih dokumenata. Izazov je i nepostojanje strateškog pristupa u zaštiti životne sredine koji se ogleda u nepostojanju detaljno razrađenih akcionih planova za životnu sredinu sa

– U EU se reciklira oko 60% otpada, a u Crnoj Gori manje od 10%;

– Svaki stanovnik Crne Gore godišnje “proizvede” 330 kg otpada, bez turističkog otpada, a prema istraživanjima ta cifra će do 2020. dostići 450 kg.

– U zemljama EU je, 2010, stupila na snagu zabrana upotrebe plastičnih kesa u cilju smanjenja zagađivanja životne sredine;

– U EU zagađivač plaća i može biti krivično gonjen zbog zagađivanja životne sredine;

– Pouzdan uvid u stanje životne sredine i nadzor nad primjenom propisa bili bi gotovo nemogući bez članstva u Evropskoj agenciji za zaštitu životne sredine i drugim relevantnim institucijama EU.

preciziranim kratkoročnim i dugoročnim ciljevima i projekcijom budžeta za njihovo sprovođenje. Još uvijek postoji zbrka u podjeli nadležnosti i preklapanja u zaduženjima institucija koje se bave životnom sredinom. Crna Gora ima najozbiljniji problem u oblasti tretiranja otpada, pa čak i onog najopasnijeg, uključujući i potencijalno visoko infektivni medicinski otpad. Trenutno postoji samo jedna savremena sanitarna deponija za odlaganje otpada, dok se većina otpada odlaže na otvorenim deponijama i neadekvatnim lokacijama bez elementarnih uslova da se okolna priroda

i zdravlje ljudi zaštite. Nedostaju i fabrike za reciklažu. Takođe, mali je broj presuda za kršenje zakona o zaštiti životne sredine, a kaznena politika za prekršaje za ugrožavanje životne sredine je preblaga. Broj sprovedenih tužilačkih istraga za kršenje odredbi zakona u oblasti životne sredine je ekstremno mali, a nijedan proces za ozbiljno kršenje navedenih odredbi nije okončan, što po ocjeni Komisije ukazuje da je stepen sprovođenja zakona jako nizak.

Crnoj Gori nedostaju stručni i depolitizovani administrativni kapaciteti za sprovođenje reformi, naročito u službama koje se bave neposrednom primjenom zakona u ovoj oblasti, kao i u inspekcijским službama koje tu primjenu prate, kako u smislu brojnosti kadra tako i pogledu specifičnih znanja i vještina. Budžetska izdvajanja za životnu sredinu su niska. Najnovijim rebalansom budžeta procenat izdvajanja iznosi 0.13%, što Crnu Goru stavlja ispod prosjeka EU, čije članice za ovu oblast izdvajaju 2% budžeta na godišnjem nivou.

Postojeće stanje u oblasti životne sredine u Crnoj Gori posljedica je opštih društvenih i ekonomskih okolnosti bez čije prethodne promjene nije moguće ni rješavanje problema u oblasti životne sredine. Međutim, jedan dio problema je rezultat slabosti različitih subjekata u sistemu zaštite životne sredine. U cilju prevladavanja navedenih izazova biće potrebno definisati jasnu podjelu nadležnosti između resornog Ministarstva, Agencije za zaštitu

životne sredine i ostalih relevantnih organa i lokalnih vlasti. Usklađivanje sa standardima EU u oblasti životne sredine obuhvatiće gotovo sve sfere funkcionisanja crnogorskog društva pa će uspjeh ovog procesa zahtijevati napor i potpunu posvećenost svih njegovih činilaca. Osnovni preduslov očuvanja i unaprijeđenja životne sredine je i visok nivo ekološke svijesti građana i građanki što zahtijeva stalnu edukativnu kampanju. Važni elementi, bez koje se ne mogu postići valjani rezultati, jesu dosljedna primjena kaznene politike, jačanje kapaciteta nadležnih institucija i njihova reorganizacija na način koji treba da obezbijedi funkcionalniju vertikalnu i horizontalnu koordinaciju. Uključivanje stručne, pa i šire, javnosti u procedure pripreme propisa u oblasti životne sredine doprinijelo bi njihovom kvalitetu. Jačanje investicija u infrastrukturu od značaja za oblast životne sredine ključna je sistemska pretpostavka za unaprijeđenje stanja u ovoj oblasti. Bez izgradnje odgovarajuće infrastrukture u nekim od ključnih oblasti (otpadne vode, komunalni otpad, itd) neće biti moguće ostvarivanje strateških ciljeva.

No, već sada je jasno da će Crna Gora kroz proces usklađivanja i odgovarajućim sprovođenjem propisa iz područja životne sredine, osigurati visoke ekološke standarde, čime doprinosi zaštiti zdravlja i uopšte višem kvalitetu i standardu života svojih građana i građanki. Zabavljajući unaprijedenoj životnoj sredini Crna Gora će kao turistička destinacija značajno osigurati i unaprijediti i svoj status. Visoki ekološki standardi podstičajni su i za ekološke inovacije i ideje, te postoji šansa da crnogorska privredna i industrijska djelatnost poboljša svoju konkurentnost na evropskom, ali i ostalim tržištima. Samo smanjenje rizika od ekoloških incidenata nije moguće bez značajnih investicija i izgradnje sistema upravljanja rizikom u skladu sa EU propisima i praksom.

Više o ovom i drugim pregovaračkim poglavljima možete naći na <http://media.cgo-cce.org/2013/10/ocemupregovaramo.pdf>

Koliko je realno stvaranje evropskih oružanih snaga koje promoviše Jean Claude Juncker

Evropska vojska bez municije

Piše: Vladimir Vučković

Presjedavajući Evropske komisije **Jean Claude Juncker** nedavno je istakao potrebu za stvaranjem „vojske EU“ u cilju adekvatnog odgovora na bezbjednosne prijetnje koje dolaze kako sa evropskog kontinenta, tako i iz svijeta. Stvaranje jake i efikasne spoljne i bezbjednosne politike EU, po mišljenju Junckera, imalo bi za cilj uspostavljanje trajnog mira i bezbjednosti među članicama EU, ali i među njenim susjedima te odvratanje od potencijalne vojne agresije bilo koje države koja ne prihvata trenutne geopolitičke i geostrateške realnosti.

Junckerova inicijativa za stvaranjem evropskih oružanih snaga nije novijeg datuma, već datira još od perioda stvaranja Evropske zajednice za ugalj i čelik (EZUČ) iz 1951. Nakon Moneovog plana i stvaranja EZUČ, evropsko odbrambeno institucionalno povezivanje svoje prve korake počinje da ostvaruje kroz Plevenov plan, stvaranjem Evropske odbrambene zajednice (EOZ). Međutim, nakon potpisivanja Predloga sporazuma o osnivanju EOZ aprila 1952. i ratifikacije u pet parlamenata koje su prethodno stvorile EZUČ, poslanici Narodne skupštine Francuske odbili su da ratifikuju sporazum, čime je i ova ideja propala.

Novi impuls za realizaciju evropskog bezbjednosnog sistema potekao je od strane SAD-a 1954, kada je stvorena Zapadnoevropska unija (ZEU). Usvajanje Ugovora iz Mastrohta i osnivanje EU 1. novembra 1993. za dalje funkcionisanje Zapadnoevropske unije predstavlja prelomno razdoblje. Za funkcionalno djelovanje ove evropske bezbjednosne organizacije od vitalnog značaja bilo je stvaranje Zajedničke spoljne i bezbjednosne politike (ZSBP), čime je ZEU postala integralni dio razvoja EU. Usvajanje Deklaracije iz Petersberga iz 1992. je od ključne

Inicijativa za stvaranjem evropskih oružanih snaga datira još od perioda stvaranja Evropske zajednice za ugalj i čelik iz 1951.

važnosti za razvoj evropskog odbrambenog sistema jer su u njemu definisani posthladnoratovski zadaci koji potpadaju pod nadležnost Zapadnoevropske unije, te mogućnost učešća u humanitarnim i drugim operacijama spašavanja, operacijama očuvanja mira (*peacekeeping*) i upotrebi vojnih snaga u upravljanju krizama (*crisis-management*) radi uspostavljanja mira.

Nakon usvajanja Deklaracije iz Petersberga, ZEU je od 1992. učestvovala u nadzoru poštovanja embarga SR Jugoslaviji od strane UN-a, a od 1993. - 1996, u prvoj zajedničkoj ZEU-NATO SHARP GUARD operaciji, svoju aktivnost usmjerila na kontrolu međunarodnog embarga na uvoz oružja na Jadranu.

Tokom 1998. dolazi do jačanja evropske bezbjednosne i odbrambene politike (EBOP) kao integralnog dijela ZSBP-a. Potreba za jačim povezivanjem zapadnoevropskih saveznika na bezbjednosnom planu, kroz Evropski bezbjednosni i odbrambeni identitet (*European Security and Defence Identity - ESDI*) rezultat je posthladnoratovskih promjena na starom kontinentu i nastojanja EU da samostalnije djeluje na bezbjednosno-odbrambenom planu u odnosu na NATO i SAD. Usvajanje francusko-njemačke deklaracije iz Potsdama (1. decembar 1998.) predstavlja prvi zvaničan bilateralan dokument kojim se definiše oblast djelovanja EBOP EU. Deklaracija konstatuje da zemlje članice EU moraju što prije da razvijaju svoje odbrambene kapacitete koji mogu biti potpomognuti evropskim ili bezbjednosno-odbrambenim mehanizmima NATO-a. Deklaracija iz Sen Maloa (1998.) ide korak naprijed i mnogo je određenija kada su uloge i ciljevi EBOP EU u pitanju, definišući EU kao globalnog aktera. Međutim, prvi vidljivi koraci stvaranja funkcionalne EBOP EU ostvareni su na sastanku članica EU u Kelnu (jun 1999.), gdje su usvojile Deklaraciju, naglašavajući da unija „mora

EU realizovala značajan broj vojnih i civilnih operacija – Konkordija i Proxima (BJR Makedonija), operacija Altea (BiH), operacija Artemis (DR Kongo), operacije u Čadu, Darfuru/Sudanu i Centralno afričkoj republici

Rješavanje interne ekonomske krize, finansijske i ekonomske nejednakosti članica, pad eura u odnosu na dolar, pitanje novog proširenja, izdvajanje većeg budžeta članica za modernizaciju naoružanja, te ublažavanje američkog „ne“ po pitanju dupliranja odbrambenih snaga na liniji NATO-EU, samo su nekih od pitanja koje trenutno evropsko rukovodstvo mora riješiti prije nego što se uhvati u koštac za izazovom institucionalizacije evropske odbrane

izgraditi kapacitete da samostalno djeluje, uz pomoć kredibilitnosti vojnih snaga“. One su, tom prilikom, proširile polje djelovanja EBOP EU, ističući da Unija treba da „obavlja svoju misiju u oblastima sprječavanja sukoba i upravljanja krizama“. Međutim, najveći korak ka institucionalizaciji i operacionalizaciji vojnih kapaciteta EU učinjen je na sastanku Evropskog savjeta u Helsinkiju (decembra 1999.) kada je definisan tzv. globalni cilj (*headline goal*). Svrha određivanja globalnog cilja je stvaranje vojnih mehanizma koji će na pravi način odgovoriti na međunarodne izazove bezbjednosti i stabilnosti. Dalje je na sastanku u Helsinkiju odlučeno da se do 2003. stvore Evropske snage za brzu intervenciju (*European Rapid Reaction Force – RRF*), koje bi raspolagale značajnim vojnim kapacitetima (do 60.000 vojnika, mobilnost oružanih snaga u toku jednog mjeseca i mogućnost vojnih akcija na jednu godinu).

Briselska konferencija o obavezama na osnovu potreba (20. – 21. novembar 2000.) ide korak dalje kada je u pitanju jačanje vojnih kapaciteta EU u okviru EBOP. Stvoren je tzv. Katalog raspoloživih snaga koji je imao za cilj primjenu postignutog dogovora iz Helsinkija i stvaranje operativnih vojnih snaga do 2003, koji bi morao biti realizovan kroz dobrovoljno doniranje vojnih sredstava zemalja članica EU (100.000 vojnika, 100 brodova i 400 vojnih aviona). Takođe, pažnja je posvećena i međunarodnim krizama koje EU može rješavati civilnim sredstvima. Tako su na sastanku zemalja članica EU u Santa Maria de Feiri (19. – 20. jun 2000.) definisane četiri prioriteta koncepta koji će imati za cilj civilno upravljanje krizama: policija, jačanje pravne države i civilnog upravljanja i civilna zaštita.

Uporedo sa definisanim reformama na političkom i vojno-bezbjednosnom planu, EU je imala priliku

dokazati koliki je stupanj dostigla u ispunjavanju Petersberških zadataka na terenu, imajući u vidu razvoj civilnih i vojnih kapaciteta kojima je Unija posvetila dosta pažnje. Tako je EU realizovala značajan broj vojnih i civilnih operacija: operacije Konkordija i Proxima (BJR Makedonija), operacija Altea (BiH), operacija Artemis (DR Kongo), operacije u Čadu, Darfuru/Sudanu i Centralno afričkoj republici.

Možemo zaključiti da potreba za integralnim objedinjavanjem evropskog bezbjednosnog i odbrambenog prostora nije nešto novo u evropskoj istoriji, te da postoje svi preduslovi da se ovaj koncept jedinstvenih evropskih vojnih snaga realizuje u budućnosti. Kroz poštovanje proklamovanih evropskih vrijednosti i ustanovljenih političkih i kulturoloških tekovina, EU na kontinentalnom i globalnom planu pobija tvrdnje kritičara da je „ekonomski džin a vojni patuljak“, dokazujući svoje nesumljivo prisustvo u svim djelovima svijeta u kojima su umanjene demokratske i političke slobode, te ugrožena ljudska prava. Ovu konstataciju potkrepljuje i trenutna ukrajinska kriza. Međutim, iako je kriza u Ukrajini nešto što je podstaklo evropske vladajuće strukture da razmišljaju o stvaranju vojske EU, treba biti realan i naglasiti da je malo vjerovatno da će ovaj vojni koncept realizovati za vrijeme petogodišnjeg mandata aktuelnog predsjednika EK Junckera.

Rješavanje interne ekonomske krize, finansijske i ekonomske nejednakosti članica, pad eura u odnosu na dolar, pitanje novog proširenja EU, izdvajanje većeg budžeta članica za modernizaciju naoružanja, te ublažavanje američkog „ne“ po pitanju dupliranja odbrambenih snaga na liniji NATO-EU, samo su neka od pitanja koje trenutno evropsko rukovodstvo mora riješiti prije nego što se uhvati u koštac za izazovom institucionalizacije evropske odbrane.

Sukob Rusije i Ukrajine opet aktuelizovao inicijativu o Energetskoj uniji

Rasipanje energije

Piše: dr Vera Šćepanović

Evropska komisija već deceniju pokušava da pokrene integraciju evropskog energetskog tržišta, ali je ta inicijativa uživala slabu podršku država članica sve dok nedavni sukob između Rusije i Ukrajine nije pokazao koliko EU zapravo zavisi od svog nepredvidivog istočnog susjeda.

Činjenica da EU uvozi preko trećine ukupne potrošnje gasa iz Rusije, kao i da je Rusija više nego spremna da upotrijebi gas kao političko oružje je sada otvorila put Komisiji da progura ambiciozni prijedlog za zajedničku Energetsku uniju. Plan, koji je potpredsjednik Komisije **Maros Šefčovič** nazvao „najvećim energetskim projektom od Zajednice za uglj i čelik“ predstavlja sveobuhvatnu viziju harmonizacije energetskih tržišta zemalja članica, uključujući liberalizaciju tržišta, koordinaciju pregovaračkih pozicija prema trećim zemljama i napore da se olakša prekogranična trgovina energijom, između ostalog, i putem ulaganja u nove kablovske linije i skladišta električne energije.

Na samitu Savjeta EU 19 marta ove godine lideri zemalja članica EU su u principu odobrili prijedlog Komisije, iako su zaključci Savjeta daleko manje ambiciozni od prvobitnog programa Komisije. U njima se, na primjer, jasno ogledaju naponi Savjeta da naglasi da će članice zadržati pun suverenitet u odlučivanju o tome iz kojih će izvora i u kom obliku nabavljati neophodnu energiju. Mehanizmi za harmonizaciju evropskih energetskih politika prema trećim zemljama su, takođe, ostali nedorečeni. Razlike u pregovaračkoj snazi pojedinih zemalja članica, kao i razlike u pogledu odabira izvora energije i nedostatak zajedničke infrastrukture su samo neke od prepreka koje treba prevazići kako bi se EU razvila u istinski integrisano energetsko tržište.

Vjerovatno najvažnija tačka rasprave bili su zajednički pregovori o ugovorima za kupovinu gasa, za koje se zauzima niko drugi do predsjednik

Činjenica da EU uvozi preko trećine ukupne potrošnje gasa iz Rusije, kao i da je Rusija više nego spremna da upotrijebi gas kao političko oružje je sada otvorila put Komisiji da progura ambiciozni prijedlog za zajedničku Energetsku uniju

Savjeta ministara EU **Donald Tusk**. Kao premijer Poljske, Tusk odavno pokušava da nagovori članice EU da osnuju zajedničku platformu za pregovore o snabdjevanju gasom sa Rusijom, nadajući se da će tako popraviti poziciju Poljske. Do sada je svaka članica EU vodila pojedinačne pregovore sa Gazpromom, i iako su ugovorene cijene tajne, svi znaju da neke članice dobijaju ruski gas po mnogo višim cijenama. To je posebno slučaj u Poljskoj i Baltičkim zemljama, koje i najviše zavise od ruskog gasa. Njemačka plaća mnogo manje, što je odraz ne samo bolje pregovaračke pozicije već i geopolitičkog značaja ove zemlje za Rusiju, a nedavno je i Mađarska dobila vrlo povoljnu ponudu: Rusija je smanjila cijenu gasa Mađarskoj za trećinu, a ova se sa svoje strane obavezala da jeftiniji gas neće preusmjeravati u Ukrajinu. Ovo je ozbiljan udarac naporima EU da bar donekle zaštiti Ukrajinu od ruskih ucjena gasom, i EK je sa razlogom zabrinuta da takvi individualni sporazumi daju Rusiji previše uticaja nad evropskom zajedničkom spoljnom politikom i urušavaju energetsku sigurnost članica. Komisija je još prije dvije godine pokrenula istragu protiv Gazproma zbog zloupotrebe tržišne pozicije i kršenja pravila slobodnog tržišta, ali su rezultati istrage još uvijek nepoznati. U međuvremenu, svi naponi da se organizuje zajednička pregovaračka pozicija su propali. Neke članice su izrazile brigu da bi zajednička kupovina gasa i sama mogla biti protiv tržišnih pravila, pa se u zaključcima Savjeta samo primjećuje da članice mogu, ukoliko žele „dobrovoljno udružiti snage“ u kupovini gasa, ali i upozorava da se u tome moraju strogo pridržavati pravila Svjetske trgovinske organizacije.

Čak je i manje ambiciozni prijedlog – da se EK stavi

Napunu integracija evropskog energetskog tržišta treba čekati još najmanje deceniju, ali EK je naučila da igra na dugu loptu

u nadležnost da nadzire i odobrava pojedinačne ugovore između država članica i trećih zemalja – uklonjen iz nacrta Energetske unije, na insistiranje Njemačke da bi nadzorna uloga komisije ugrozila povjerljivost trgovinskih ugovora.

Posljednji samit Savjeta nije proizveo ni precizna uputstva o tome kako diversifikovati evropsko snabdijevanje energijom. To je posebno veliko razočarenje za evropske Zelene, koji su se ponadali da bi Energetska unija mogla donijeti otklon od zavisnosti od goriva iz fosilnih izvora. Razvoj događaja u posljednjih nekoliko mjeseci im je išao u prilog: prvo, zavisnost od nafte i prirodnog gasa je bezbjednosno problematično, jer to znači da će EU i u budućnosti morati da se oslanja na uvoz iz trećih zemalja. Drugo, blaga zima je ostavila dovoljne energetske rezerve u EU a pad cijena nafte na svjetskom tržištu oslobodio finansijske resurse za ulaganje u alternativne izvore energije. Nažalost, zainteresovanost za „zelenu“ energiju je manja nego ikada. Dok je prije deset godina EK uspjela da nametne članicama obavezu da podignu udio energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji na 20% do 2020, novi prag od 27% do 2030. godine je čisto dobrovoljan.

Prijednog da se novi cilj učini obavezujućim je propao zbog otpora britanskog premijera **Davidu Cameronu**, čija zemlja predvodi Evropu u primjeni novih tehnika za dobijanje gasa hidrauličnim drobljenjem škriljca. Velika Britanija nije jedina: uticaj industrije nuklearne energije u Francuskoj i industrije uglja u Poljskoj su dovoljni da zaustave svaku zajedničku inicijativu za povećano oslanjanje na energiju iz obnovljivih izvora.

Čak i prijedlozi koje svi zdušno podržavaju, poput onih za veće investicije u energetske infrastrukturu, mogu da računaju na raznorazne prepreke u vidu nedostatka sredstava i lobiranja od strane pojedinih interesnih grupa u nekim zemljama. Plan Komisije, između ostalog, je da ojača međupovezanost energetskih mreža država članica. Ako električna energija bude mogla lakše da se šalje preko granica i na veće daljine, EU će biti mnogo otpornija na iznenadne prekide u snabdijevanju, a bolja integracija tržišta bi doprinijela i većoj efikasnosti i nižim cijenama za potrošače širom EU. Ovaj plan zapravo i nije ništa novo: nakon prošlogodišnje demonstracije sile Rusije, kada su svi tokovi gasa prema Ukrajini

EP izražava zabrinutost zbog nedovoljnih napora koji bi trebali biti uloženi u borbi protiv nekažnjivosti ratnih zločina i poziva vlasti da gone ratne zločine "uključujući i one na najvećem nivou"

bili zatvoreni na nekoliko dana, države članice EU koje su najbliže Rusiji su velikom brzinom počele da grade dalekovode ka drugim člancima EU kako bi se zaštitile od sličnih prekida ubuduće. To, međutim, ne znači da treba zanemariti poteškoće izgradnje zajedničke mreže snabdijevanja električnom energijom u EU. Komisija planira da poveća učešće prekograničnih dalekovoda u ukupnoj energetske mreži članica na 10% do 2030, ali taj cilj stoji još od 2002, a 12 od 28 zemalja članica je još daleko od cilja. Situacija je posebno problematična u baltičkim zemljama, Poljskoj, Španiji, Kipru i Malti, gdje je udio prekogranične infrastrukture ispod 5%.

Sa druge strane, iako bi veća povezanost u principu bila od koristi za sve, treba očekivati protivljenje većoj tržišnoj integraciji od strane ukorijenjenih nacionalnih interesnih grupa. Španija se tako već dugo žali da Francuska ometa njene napore da se poveže sa ostatkom evropske mreže. Španija je puno uložila u razvoj industrije solarne energije u nadi da će dobro zaraditi od izvoza viška struje u druge članice EU, ali je geografska pozicija na samoj ivici kontinenta primorava da ide preko Francuske kako bi stigla na druga evropska tržišta. Sa svoje strane, francuske energetske kompanije se boje da će njihovo tržište biti preplavljeno jeftinom španskom strujom iz obnovljivih izvora, i za sada uspevaju da zaustave izgradnju dalekovoda preko Pirineja.

Sve ovo vjerovatno znači da na punu integraciju evropskog energetskog tržišta treba čekati još najmanje deceniju, ali EK je naučila da igra na dugu loptu. Iako je Savjet znatno razvodnio prvobitni projekat Komisije, njeni su predstavnici bili iznenađujuće zadovoljni rezultatima samita. Lideri zemalja EU možda nijesu uspjeli da se slože oko konkretnih koraka, ali je Komisija dobila zeleno svjetlo da nastavi da radi na detaljima zajedničke energetske politike. Put ka Energetskoj uniji će biti dug, ali bar za sada ostaje otvoren.

Odnos Vlade i nevladinih organizacija u Crnoj Gori

TACSO kancelarija u Crnoj Gori organizovala je 13. marta 2015. u Podgorici okrugli sto „Odnos Vlade i nevladinih organizacija u Crnoj Gori“. Cilj skupa bila je razmjena mišljenja predstavnika nevladinih organizacija i javnog sektora o trenutnom stepenu saradnje Vlade Crne Gore i NVO, a u susret izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama i u odnosu na Strategiju razvoja nevladinih organizacija. Okrugli sto su otvorili: **Goran Đurović**, šef TACSO kancelarije u Crnoj Gori, Nj.E. **Mitja Drobnič**, šef Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, **Marija Vučinović**, ministarka bez portfelja u Vladi Crne Gore i predsjednica Savjeta za razvoj nevladinih organizacija. Uvodno izlaganje na temu *Učešće NVO u kreiranju javnih politika, finansiranje NVO iz javnih fondova* imala je **Ana Novaković**, izvršna direktorka Centra za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO); zatim **Vanja Čalović**, izvršna direktorka MANS-a na temu *Transparentnost rada državnih institucija u odnosu na NVO* i **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka Centra za građansko obrazovanje (CGO) na temu *Saradnja Vlade i NVO u procesu evropskih integracija*. Četvoročasovna diskusija rezultirala je nizom zaključaka, prijedloga i komentara koji se odnose na predstojeće izmjene i dopune Zakona o NVO, ali i na unaprijeđenje ukupnog okvira rada nevladinog sektora u Crnoj Gori.

Kada je riječ o *informisanosti i učešću NVO u kreiranju javnih politika*, na skupu je istaknuta neophodnost da Vlada Crne Gore obezbijedi da u Kancelariji za NVO i na mjestima kontakt osoba u državnim organima radi dovoljan broj profesionalnih i stručnih kadrova, a da informacija o njima bude jednostavno dostupna svim zainteresovanim NVO. Naglašena je i potreba da Vlada treba da pozivi za javne rasprave budu vidljivi i blagovremeni, kao i da izvještaji sa javnih rasprava daju sadržajne odgovore na prijedloge NVO, a što nije bila dosadašnja ujednačena praksa. Takođe, od Vlade je zatraženo da utvrdi ko je odgovoran što se ne primjenjuju zakonski propisi koji se odnose na rad NVO ili se nerijetko primjenjuju na štetu NVO, ali i uspostaviti funkcionalne mehanizme utvrđivanja odgovornost za ono što nije realizovano prilikom sprovođenja zakona i politika. Apostrofirano je da Vlada ne smije da se miješa u rad NVO sektora i da pokušava kreirati paralelni nevladin sektor.

Što se tiče *finansiranja*, učesnici su naglasili da je potrebno prilikom kreiranja novog sistema finansiranja projekata NVO iz javnih fondova voditi računa o svim tipovima organizacija i posebno manje razvijenim. Dio preporuka se odnosi i na neophodnost učešća NVO u svim fazama IPA programiranja; redefinisane postojećeg načina raspodjele sredstava; automatskog sufinansiranja iz javnih fondova projekata koji su dobili podršku Evropske komisije;

Apostrofirano je da Vlada ne smije da se miješa u rad NVO sektora i da pokušava kreirati paralelni nevladin sektor.

prekidom prakse nepoštovanja Zakon o igrama na sreću a na štetu NVO i određivanjem da ukupna izdvajanja za NVO iz javnih fondova na državnom nivou budu najmanje 1% tekućeg budžeta; utvrđivanjem poreskih olakšica za rad NVO; transparentnim procedurama novčane i nenovčane podrške NVO u komunikaciji sa NVO a ne tajno, jer se tako otvara mogućnosti zloupotreba i uticaja na NVO. Sa skupa je poručeno da decentralizovano finansiranje iz EU fondova za civilno društvo, u postojećim uslovima, u skorijem period nije dobrodošlo jer za to nema ni tehničkih ni političkih uslova. Vlada je pozvana da uspostavi sistem u dodjeli prostora, zemljišta i opreme nevladinim organizacijama, i obezbijedi da ista pravila važe za sve NVO, te da ostvarivanje prava bude moguće u jasno propisanoj, transparentnoj i nediskriminatornoj proceduri kako se ne bi pravila šteta ugledu samih NVO (na pr. netransparentnost projekta „Kuća građanskog društva“). Ocijenjeno je da se svaki oblik ovakve podrške NVO a bez jasnog zakonskog utemeljenja i transparentnih procedura može tumačiti kao pokušaj Vlade da ugrozi razvoj autonomnog NVO sektora. U dijelu *transparentnosti*, Vlada je pozvana da unaprijedi primjenu zakonskih i podzakonskih akata i obezbijedi ujednačenost i punu transparentnost u radu tako što će osigurati pristup informacijama NVO koje sprovode monitoring rada organa državne uprave dosljednom primjenom Zakona o slobodnom pristupu informacijama, ali i daleko većim stepenom dokumenata koji će obavljivati na svom sajtu, odnosno na sajtovima ministarstava. Dodatno, zatraženo je od Vlade da obezbijedi pun pristup podacima koji su od značaja za otkrivanje nezakonitih radnji, a posebno onih vezanih za korupciju i organizovani kriminal, kao i da organizuje javne rasprave o privatizaciji strateških kompanija, kao i da bez daljeg odlaganja imenuje predstavnike NVO u Savjetu za privatizaciju, u skladu sa obavezom iz Akcionog plana Partnerstva otvorenih vlada. Konačno, učesnici su naglasili da je Vlada dužna zauzeti proaktivan pristup u izgradnji ambijenta u kojoj NVO mogu raditi bez straha ili odmazde, ali i spriječiti ili zaustaviti kampanje protiv aktivista civilnog društva, koje nerijetko uključuju zloupotrebu javnih resursa, institucija i medija, a sve zbog kritičkog stava koje ti aktivisti NVO imaju prema procesu i kvalitetu procesa donošenja odluka od strane Vlade, jer to urušava procese saradnje i argumentovanog dijaloga u javnom interesu.

S.P.

Završen projekat «Youth build Montenegro»

Projekat «Youth build Montenegro», koji je sprovodio Centar za građansko obrazovanje (CGO) uz podršku Ambasade Sjedinjenih Američkih Država, završen je tokom marta. Neke od završnih aktivnosti su uključile posjetu XX generacije Škole ljudskih prava Odboru za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore i dodjelu diplome za uspješno pohađanje Škole istom prilikom 26. marta 2015. Tom prilikom, učesnike Škole je pozdravio **dr Halil Duković** predsjednik Odbora, koji ih je detaljno upoznao sa nadležnostima, organizacijom i djelovanjem Odbora i istakao da jačanje ljudskih prava nije samo u domenu jedne institucije: *«Ukoliko želimo da jačamo u domenu ljudskih prava, neophodna je saradnja – kako domaćih i stranih institucija, tako i domaćih i međunarodnih organizacija.»* Zamjenik ambasadora SAD u

Crnoj Gori **B. Bix Aliu** je naveo da je *«ponosan što je ambasada SAD mogla biti dio ovog projekta i želio bih da se zahvalim Centru za građansko obrazovanje što obavlja ovaj važan posao, kao i Skupštini što nas je ugostila danas ovdje.»* Prema njegovim riječima *«nijedan građanin nikad nije previše mlad da bi se zalagao za ljudska prava, kako time što drži vlasti i društvo odgovornim, tako i time što se ponaša na način na koji pokazuje poštovanje prema drugima.»* **Daliborka Uljarević**, izvršna direktorka CGO-a, je podsjetila da je Škola ljudskih prava CGO-a najstariji još trajajući program alternativnog obrazovanja za ljudska prava u Crnoj Gori i ocijenila da činjenica da se sama dodjela diploma dešava u Skupštini Crne Gore ima snažno simboličko značenje imajući u vidu značaj zakonodavne vlasti za razvoj ljudskih prava. Ona je naglasila je da *«prevashodna odgovornost institucija u zaštiti ljudskih prava, a u svim onim naporima koje institucije budu sprovodile u smislu suštinskog unaprijeđenja stanja ljudskih prava vjerujem da će imati saveznike u autentičnom NVO sektoru, kao što će biti kritikovani onda kada izostane adekvatna akcija»*. XX generaciju Škole ljudskih prava uspješno je završilo **29** srednjoškolaca/ki sa teritorije čitave Crne Gore: **Aleksandar Kaluderović, Ivana Bošković, Emin Niković, Jelena Pavlović, Ljubomir Jokić, Marko Radulović, Anđela Minić, Mirko Đukić, Petar Radulović, Radovan Novaković, Sajma Purišić, Amra Tahirović, Boško Bulatović, Itana Bojović, Samra Pepić, Mileta Ščekić, Ana Miljenović, Ivana Dosković, Kanita Šabanović, Jovana Ivanović, Luka Martinović, Irma Osmanović, Sajma Pepić, Petar Glavčić, Iva Tuponja, Balša Popović, Dimitrije Batrićević, Lazar Pejović i Ivan Bošković.**

Dodatno, polaznici/e XIX i XX generacije Škole ljudskih prava organizovali su dvije akcije: jednu usmjerenu na promociju značaja volontarizma među mladima u Srednjoj mješovitoj školi „Bećo Bašić“ u Plavu, i drugo o pravima osoba sa invaliditetom u JU Gimnazija Cetinje. Cilj ovakvih akcija bio je da srednjoškolci/ke kroz vršnjačku edukaciju saznaju više o ovim važnim temama, kao i da se osnaži proaktivno djelovanje mladih u crnogorskom društvu. Tokom obje akcije, doniran je i značajan broj publikacijama bibliotekama ovih škola.

Podrška bibliotečkom fondu Univerzitetske biblioteke i Maloj biblioteci na otvorenom

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je 25. marta donirao 40 publikacija (82 primjerka) iz novije izdavačke produkcije CGO-a u oblasti demokratije, ljudskih prava, evropskih integracija i aktivnog građanstva Univerzitetskoj biblioteci, kao svoj vid pomoći unaprijeđenju kvaliteta visokoškolskog obrazovanja u Crnoj Gori. Publikacije se bave aktuelnim izazovima demokratizacije crnogorskog društva, sa fokusom na različite aspekte procesa evropskih integracija, ali i na poštovanje ljudskih prava i sloboda i učinkovite borbe protiv korupcije. CGO cijeni da je važno da akademskom osoblju na Univerzitetu Crne Gore, kao i studentima/kinjama, budu direktno dostupna izdanja nevladinog sektora a posebno onog dijela NVO sektora koji ima kritički odnos prema kvalitetu javnih politika i radu organa javne vlasti, jer se time snaži i akademska zajednica na UCG i razvoj kritičke misli na samom UCG. CGO je pozvao i druge nevladine organizacije da doprinesu fondu Univerzitetske biblioteke kroz doniranje svojih izdanja u oblastima u kojima djeluju.

U martu je CGO donirao i 78 publikacija projektu postavljanja Male biblioteke na otvorenom u Podgorici, koji sprovode NVO "Naša akcija" i Fondacija Naša Podgorica u saradnji sa NVO "AUT" - Alternativni centar za potrebe mladih, dajući tako doprinos promovisanju čitanja, pisanja i izdavaštva i lokalnih inicijativama koje to podstiču.

Posjeta Komanskom mostu

U okviru programa Škole ljudskih prava osoba sa invaliditetom koju organizuje Centar za anti-diskriminaciju EKVISTA organizovana je posjeta JU za smještaj osoba sa intelektualnim invaliditetom "Komanski most" u Podgorici 19. marta 2015. U okviru posjete, polaznici/e Škole imali su prilike da obidu određeni broj prostorija u kojima osobe sa invaliditetom žive, provode svoje slobodno vrijeme i obavljaju druge aktivnosti predviđene planom rada ustanove. Nakon obilaska, upriličen je sastanak sa **Vaseljom Dušajem**, direktorom Zavoda koji je govorio o istoriji Zavoda, njegovim sadašnjim djelatnostima i saradnjom sa drugim sličnim ustanovama u regionu, kao i standardima koje ova javna ustanova mora ispuniti u svom djelovanju. Ispred CGO-a u posjeti su učestvovali **Željka Četković**, saradnica na programima i **Miloš Knežević**, koordinator Omladinske grupe CGO-a.

"Nulta tolerancija na korupciju"

Istraživački centar MANS-a je 19. marta 2015. organizovao obuku koja je bila namijenjena predstavnicima nevladinih organizacija i medija, a u okviru projekta "Nulta tolerancija na korupciju", podržanog od strane EU. U okviru programa obuke, **Ines Mrdović**, koordinatorka u MANS-u je predstavila mehanizme i osnovne alate koji se mogu koristiti u istraživanju konkretnih slučajeva korupcije i organizovanog kriminala. Cilj obuke je prezentacija alata Istraživačkog centra MANS-a, kao i obezbjeđivanje učesnicima/cama kontinuiranog mentorstva u odnosu na konkretni slučaj ili problem kojim se određena NVO bavi. Na obuci je ispred CGO-a učestvovala **Svetlana Pešić**, saradnica na programima.

Kreiranje javnih politika i javno zastupanje

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) je od 13. do 15. marta 2015. organizovao trening za 15 predstavnika/ca NVO iz Podgorice i Cetinja na temu „Kreiranje javnih politika i javno zastupanje“. Trening je organizovan u okviru projekta *I civilno društvo odlučuje!* koji se realizuje uz podršku EU, a u partnerstvu sa Mrežom instituta i škola za javnu upravu u centralnoj i istočnoj Evropi (NISPAcee) i NVO Bonum. Tokom treninga, koji se vodile **Jovana Marović** i **Lidija Knežević**, učesnici/ce su imali priliku da se kroz praktične primjere upoznaju sa javnim zastupanjem, glavnim elementima i karakteristikama, kao i strategijama zastupanja a da kroz rad u grupi sami učestvuju u kreiranju akcionog plana javnog zastupanja. Drugi dio treninga bio je posvećen praktičnim javnim politikama i izradom sažetka predloga praktične politike. Ispred CGO-a, na treningu je učestvovala **Jelena Nedović**, asistentkinja na programima.

Rizici od korupcije u sektoru odbrane

Centar za monitoring i istraživanja (CeMI), uz podršku Kanadske ambasade, organizovao je okrugli sto na temu „Rizici od korupcije u sektoru odbrane“ 4.marta 2015. u Podgorici. U uvodnom dijelu, izlaganja su imali: **Bojan Šarkić**, državni sekretar u Ministarstvu odbrane, **Kevin Rex**, otpravnik poslova Kanade u Beogradu, **Savo Kentera**, predsjednik UO Atlanskog saveza Crne Gore i **Vlado Dedović**, direktor pravnog odjeljenja u CeMI-ju. Predstavljena je studija praktične javne politike „Procjena rizika od korupcije u sektoru odbrane“ kao sveobuhvatna analizu rizika od pojave koruptivnih radnji u sektoru odbrane Crne Gore.

Učesnici prvog panela „Rizici od korupcije u finansijskom upravljanju javnim nabavkama“ bili su **Luid Ljubo Škrelja**, član Odbora za odbranu i bezbjednost, **Tomo Miljanić** iz Državne komisije za kontrolu postupaka javnih nabavki, major mr **Vladan Martić** iz generalštaba Vojske Crne Gore, **Stevo Muk**, predsjednik UO Instituta Alternativa (IA) i **Ana Selić**, direktorica odjeljenja za istraživanje javnih politika, (CeMI). Tokom drugog panela „Rizici od korupcije u procesu zapošljavanja, nagrađivanja i unaprjeđenja – primjena etičkih kodeksa“ su učestvovali **Svetlana Vuković**, direktorica Uprave za kadrove i mr **Sanela Đozgić**, šefica kabineta u Ministarstvu odbrane.

Na skupu je ispred CGO-a učestvovala **Jelena Nedović**, asistentkinja na programima.

A.V

Antall József Summer School in Budapest, Hungary

Antall József Knowledge Centre of Political and Social Sciences is a young think tank organization independent of political parties, founded in 2010 in cooperation with the Corvinus University of Budapest. The Knowledge Centre organises its third international Antall József Summer School between 6 and 17 July 2015 at Eötvös Loránd University. The program focuses mainly on the economic, political and cultural relations of the Central European region in general and the Visegrád Countries (V4: Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovakia) in particular. International students and young graduates (Master and PhD students and young professionals aged between 18 and 35 with a university degree in the field of political and social sciences) will be provided an intensive praxis-oriented two-week-program focusing on the most clearly profiled Central European cooperation. The program enables students to learn more about the Visegrád Cooperation in the form of lectures and workshops held by prominent academics, diplomats and experts. Some of the topics discussed will include: current economic, foreign and security policy issues as well as questions regarding national identity and topics related to culture. One of the ideas behind the school is to promote intercultural dialogue as well as to give an insight for the international students into Hungary as such through various trips and accompanying programs. **Deadline** for applications: 1 May 2015.

For more information please visit: www.ajsummerschool.com

Transparency International School on Integrity

Transparency International School on Integrity (TISI) is an annual state-of-the-art anti-corruption and accountability training for future leaders that will take place from 6-12 July 2015 in Vilnius, Lithuania. The School exposes its participants to the latest developments in the field of anti-corruption and accountability and offers real opportunities to try and implement their ideas in practice. School lectures, seminars, training and field trips provide TISI participants with a unique blend of international and local know-how, while also challenging the students to approach the subject from outside the box and offer novel, previously untested solutions. Open to: senior students, graduates and young professionals under the age of 35

Deadline for applications: 1 May 2015

For more information please visit: <http://transparencyschool.org>

Izdavač: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

EIC Bilten - Evropski puls - je elektronski časopis koji izlazi uz podršku fondacije Friedrich Ebert od 2005. Od februara 2015. *Evropski puls* izlazi u okviru projekta "EU vijesti - budi informisan!" koji se finansira iz komunikacionog budžeta Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a kofinansira ga fondacija Friedrich Ebert. Projekat sprovode Daily Press Vijesti i Centar za građansko obrazovanje (CGO). Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik: Vladan Žugić

Uređivački kolegijum: dr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, Svetlana Pešić, Ana Vujošević, Vladimir Vučković

Prevod i lektura: CGO

Prelom i ilustracije: Dragana Koprivica

Produkcija: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Adresa redakcije: Njegoševa 36/1 Tel/fax: +382 20 665 112, 665 327 ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org

Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org ili se pretplatiti za direktnu mjesečnu elektronsku dostavu putem maila ep@cgo-cce.org

Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za građansko obrazovanje (CGO)

i ne može se smatrati da odražava stavove Evropske unije.